

Nuortalašsiidda arkiivva luohpadeapmi Sámearkiivii Jussi Nuorteva, oaivehoavda, stáhtaarkiivadikšu

Gudnejahtton dásseválldi presideanta, prográmmahoavda Haukio, árvvus adnojuvvon Sámedikki ságadoalli, buorit guossit.

Suoma arkiivvaid ovddasteaddji arkiivvaid beaivvi doaibmagoddi válljii jagi 2006 arkiivadahkkun nuortalaččaid guhkesáigásaš ovddasteaddji ja nuortalaš kultuvrra gáhtejeaddji **Matti Sverloff** arkiivva luohpadeami arkiivalágádussii. Seamma jagi jápmán Sverloff lei bidjan luohpadeami eaktun dan, ahte arkiiva sirdojuvvo sámiid iežaset arkiivii, go dakkár áiggi mielde gárvvásmuvvá sáme guovlui. Jurdda sámearkiivvas lei ovdalaš badjánan ságastallamiin arkiivalágádusa ja Sámedikki gaskkas. Oktasaš ulbmilin lei ásahuvvon, ahte sámiid áššegirjjálaš kulturárbbi galgá sealluhit sáme guovllus. Dan várás galggašii vuodđudit sámearkiivva seamma láhkai go lei juo vuodđuduvvon Norgga Guovdageidnui.

Sámiid arkiivaárbevieru symbola lea goasii legendáralaš sajádaga ožžon Beahcáma Suõ´nn´jela nuortalaččaid dološ arkiiva. Dan boarrásamos áššebábir lea jagis 1601 ja varrasamos jagis 1775. Mávssolamos áššebáhpáriid leat Ruošša keaisárat vuolláičállán. Dat giedahallet earet eará Suõ´nn´jela ja Beahcáma nuortalaččaid sajádaga ja rivttiid. Áššebáhpárat leat fuolalaččat darvvihuvvon nuppiidasaset ja giessojuvvon rullan, mii lea biddjon muoras ráhkaduvvon suodjeskuohppui. Skuohput leat jahkečuđiid áigge ođasmahtton, dálá beahcemuoras gohpojuvvon skuohppui lea graverejuvvon vuodđalohku 1865, mii lea eahpitkeahttá dan ráhkadanjahki.

Suõ´nn´jela nuortalašsiidda arkiiva lei fuolalaččat gáhtejuvvon árdna, nuortalaččaid rivttiid vuodđogirji. Mitaluvvo ahte dan sealluhansaji dihte hávil dušše golbma oskkáldas albmá. Go giinu sis jámii, válljiiga dat guokte eará ođđa oskkáldas albmá su sadjái. Ná arkiiva sealluhuvvui jahkečuđiid čađa.

Diehtu Suõ´nn´jela arkiivvas bođii almmolabbot dovddusin easka 1920-logu loahpas. Stuurra ánsu das gullá eatnandiehtaga dutki **Väinö Tannerii**. Son lei 1910-logus doaibman guovtti vuđolaš barggu dahkan stáhtaid gaskasaš boazoláiddonkomitea ságajođiheaddjin. Tanner lei ássan jagiid

Sámi boazodoalloguovllus ja oahppan dovdat ja árvvus atnit sámiid kultuvrra. Su jođihan boazoláiddonkomitea viiddes smiehtamuš ja dan gárvvisteamis čohkkejuvvon materiála leat hui miellagiddevaš dokumeanttat bohccuid guođoheamis ja dasa gullevaš fárrestallamis ja eará guođohanvieruin.

Jagi 1923 rájes Väinö Tanner doaimmai stáhtageologan ja vástidii málbmaohcamis Supmii Tarto ráfisoahpamušas 1920 laktojuvvon Beahcámis. Mátkkiinis son oahpásmuvai nuortalaččaid eallimii earet eará Suõ´nn`jela, Beahcáma, Muotkki, Njávdáma ja Báhcaveaijoga guovlluin. Jagis 1929 almmustuvai Tannera vásáhusaide ja fuopmášumiide vuodđuduvvi ruotagielat, badjel 500 siiddu viidosas dutkamuš Beahcáma nuortalaččaid eallimis.

Suõ´nn`jela arkiiva šattai dutkamušas dovddusin 1930-logu álggus. Beahcáma sundi **F.W. Planting** attii jagis 1931 muoras ráhkaduvvon skuohpustis seilluhuvvon arkiivva luoikkasin Beahcámis galledan veahkkesisministtar **Niilo Soljai**, guhte doalvvui materiála Helssegii dutkama várás. Go das ledje váldon fotostáhtakopiat, originála áššebáhpárat oktan skuohpuin máhcahuvvojedje moatti jagi geažes Suõ´nn`jeli.

Dálvesoadi áigge Beahcáma nuortalašsiiddaid ássit evakuerejuvvojedje soadi ovddas. Suõ´nn`jela nuortalaččat sirdojuvvojedje vuos Tervolai ja doppe áiggi miel Čeavetjávraí. Arkiivva gádde láhppon soadi stuimmiin. Ná ii goit lean geavvan. Beahcáma guovllus doaibman majuvra **Matti Tiitola** mitalii Stáhtaarkiivii – nappo dálá Riikkaarkiivii (Kansallisarkisto)– 9.3.1942 čállin breavastis, ahte son lei juovlamánus 1939 ožžon evakuerema oktavuodas háldosis nuortalašsiidda arkiivva, mii lei muorraskuohpu siste. Dat sáddejuvvui viidásabbot Roavvenjárgii Lappi Rádjegozáhussii, man dola gierdi seilluhanvisttázis dat seilluhuvvui soadi áigge. Tiitola čálii, ahte son lei mearridan, ahte jos Beahcán seaillošii Suoma oassin, son máhcahivččii arkiivva Suõ´nn`jela siiddaboarrásepmosii (siidšurr). Jos Beahcán massojuvvošii, son luohpadivččii arkiivva stáhtaarkiivii. Ná maid dáhpáhuvai, go Beahcán lei loahpalaččat massojuvvon.

Nuortalašsiidda arkiivva luohpadeapmi stáhtaarkiivii ii lean Suõ´nn`jela nuortalaččaid dieđus ja nu dan dilli vajálduvai mánggalot jahkái. Go jagis 1996 sámemusea Siiddas čohkkegohte materiála ”Kolttaelämä”-čájáhusa várás, mitalii Helssega universitehta kultureanadiehtaga professor **Kalevi Rikkinen**, ahte nuortalašsiidda arkiiva lei sadjosis Riikkaarkiivvas. Son lei gidden dasa fuopmášumi dutkkadettiin Suoma diehtaga historjjá várás eatnandiehtaga dutki Väinö Tannera. Nuortalašarkiiva lei boahtán ovdan duon oktavuodas. Várra mii sáhttit danin jurddašit, ahte arkiivva

odđasit gávdnan lei eahpenjuolgadit maid sámiid gaskkas čuođi jagi dás ovdal barggus álggahan ja sin kultuvrraset ja eallinvuogiset stuorrát árvvus atnán Väinö Tannerä ánsu.

Nuortalašsiidda arkiivva sisttisoallan muorraskuohppu ja dan áššebáhpáriin váldon kopia ledje duon lihkolaš gávdnosa geažil ovdan Siiddas 1.4.1998 rahpon čájáhusas. Nuortalaččaid luohttámušalmmái **Pekka Fofanoff** buvtii ovdan maid bivdaga, ahte originála arkiiva buktojuvvošii Čeavetjávraí sivdnideami várás nuortalaččaid ávvudoaluin. Riikkaarkiiva mieđai bivdagii ja áhčči Ambrosius sivdnidii arkiivva ávvudanliturgia maŋŋá Čeavetjávrii girkus Basuheaddji Trifon Beahcánlačča bassivádjolanávvudeami oktavuodas 29.8.1998. Nuortalaččaid Saa'mi Nu'ettis dáhpáhus govviduvvo ná: *Dát lei vuosttas geardi min Beahcámis vuolgima maŋŋá jagis 1939, go geasuheaddji ja beakkálmas Suõ'nn'jela arkiiva, man gáttiimet leat oalát láhpon, oktan cáraid vuolláičállin gramotaiguin lei das gieđaid olámuttos. Dat lei fiinna ja hearckes boddu.* Go čájáhus Siiddas nogai, de Riikkaarkiiva skenjkii nuortalaččaid arkiivva sisttisoallan muorraskuohpu sámemusea Siidii. Originála áššebáhpárat fas máhcahuvvojedje Riikkaarkiivii Helssegii.

Buorit ávvuguossit: Otne Suõ'nn'jela nuortalaččaid arkiiva lea máhccan sámeguvlui.

Arkiivalágádus lea mearridan sajuštit nuortalaččaid originála arkiivva bissovaččat seilluheami várás kulturguovddáš Sajosis doaimmas dán jagi álggus álggahan Sámearkiivvas. Bivddán ahte Sámedikki ságadoalli **Klemetti Näkkäläjärvvi**, nuortalaččaid luohttámušalmmái Veikko Feodoroff ja Sámearkiivvas vástideaddji arkiivalágádusa dutki Suvi Kivelä váldet vuostá dán áidnalunddot arkiivva. Seammas almmuhan, ahte maiddá mu sága álggus máinnašan **Matti Sverloff** nuortalaččaid kulturárbbi ja Suõ'nn'jela muitalusaid sisttisoalli priváhtaarkiiva sirdása giđa áigge su dáhtus mielde Oulu eanagoddearkiivvas Sámearkiivii.